

Джон Ф. Кар

Предговор
Паравреме

В този сборник най-после са събрани „Разкази за паравремето“ от Х. Бийм Пайпър. Те са публикувани за първи път в „Astounding Science Fiction“ в края на 40-те и началото на 50-те години на XX век и са причина Пайпър да си спечели репутацията на един от най-значимите приключенски писатели. Събрани на едно място, те демонстрират неговия интерес към историята, прераждането и паралелните светове, както и теориите за времето на Дж. У. Дън.

Показателно е, че още първият публикуван разказ на Х. Бийм Пайпър „Време и отново време“ е история за пътуване във времето. Той започва с това как един войник през Третата световна война малко преди да умре се връща в своето детство. Разказът описва опитите му да повлияе на бъдещите събития от живота си, а по-късно и на човечеството. Историята се основава на автобиографични мотиви и възбужда духовете в провинциална Пенсилвания, където е израснал авторът.

До края на 50-те години по-голяма част от произведенията на Пайпър имат за сюжети пътуванията във времето и паралелните светове: „Докато обикаляше впряга“, „Битие“, „Полицейска операция“, „Полет от утре“. И други писатели на научна фантастика като Филип К. Дик, Робърт Силвърбърг, Кейт Ломър, Пол Андерсън и т.н. се занимават с пътуване във времето и парадоксите, но никой от тях – може би с изключение на Ричард Мередит – не е така обсебен от тази тема.

За това има възможно обяснение. На един конгрес на научната фантастика в началото на 60-те години в Сиатъл Джери Пурнел запитва Пайпър дали вярва в прераждането. Отговорът на Бийм е положителен, като той добавя, че описаното в „Докато обикаляше впряга“ му се е случило в предишен живот. Отлично познаващ странното му чувство за хумор, Джери продължил да му задава въпроси, но не можал да измъкне никаква информация повече. И си тръгнал с убеждението, че Пайпър е бил напълно сериозен.

Преди пет-шест години пътувах с автобус до Лос Анджелис и бях седнал до един двайсет и няколко годишен мъж с брада. Пътуването продължи дълго и след известно време се разговорихме. Разговорът се насочи към прераждането. Мъжът, бивш войник във Виетнам, твърдеше, че е прероден лейтенант от Втората световна война, починал някъде в Нормандия. Любимото му занимание като дете били военните играчки и игри, а понякога сънувал битки и продължителни походи. Никой, включително и той, не намирал в това нищо особено, тъй като било обичайно за момчетата на тази възраст. Едва след като постъпил в морската пехота, в съзнанието му започнали да изникват спомени от сраженията

и пожарите през Втората световна война.

Те продължили, предимно насън, през целия му престой във Виетнам. Мислел, че ще престанат, след като се завърне в Съединените щати, но не станало така. Даже зачестили.

Каза, че работел в автомивка, живеел при родителите си и спестявал всеки цент за пътуване до Нормандия. Свободното си време прекарвал в библиотеката в проучване на Втората световна война, опитвайки се да установи самоличността на онзи млад лейтенант. Беше убеден, че ако открие името на младия офицер, той ще остави духа му на мира, а може би ще открие и действителната си самоличност. Не бе много сигурен. Призна ми, че с всяка изминала година собственият му живот все повече се смалвява, а този на младия лейтенант става по-силен. Дори бе започнал да преживява отново младостта си в Средния запад. Слязох от автобуса, убеден, че той вярва на всяка своя дума и че не бих искал да съм на неговото място.

Дейвид Чембърлейн, психолог от Сан Диего, извършил изследвания с хора в състояние на хипноза, свързани със спомените от раждането, твърди, че човек може да си припомни собственото си раждане с големи подробности. По време на хипнотичната регресия във времето голяма част от участниците в сеансите си припомняли болезнените преживявания при раждането, горчиво се оплаквали от грубото отношение на лекарите и отделянето от майката. Някои от тези преживявания били причина за продължили цял живот травми: психическа неприспособеност вследствие на случайни забележки, причинени от грубо боравене с форцепса главоболия, храносмилателни проблеми поради отказ на майката да кърми и провокирана от страха от раждането астма. При проведените с майките разговори д-р Чембърлейн установил, че в девет от десет случая те потвърждават спомените.

В интервю за „Los Angeles Times“ д-р Чембърлейн казва: „Фактът, че съзнанието на детето функционира в момента на раждането, преобръща множество теории... очевидно въобще не става дума за мозъка... Не мисля, че родилната памет има нещо общо с мозъка. Става дума за съзнанието. То е непълтна проява на всеки човек. То не се развива клетка по клетка години наред, за да е способно на шестгодишна възраст на нещо, на което не би било способно на двегодишна възраст. То не е подчинено на подобна закономерност.“

Прераждането е едно от възможните обяснения за съхраняване на

спомени от раждането.

Струва ми се, че Х. Бийм Пайпър би се заинтересувал от дейността на д-р Чембърлейн. В разказа „Последният враг“ Хедърн Дала прави проучвания върху прераждането, независимо че се опитва да общува с наскоро починали, а не с новородени.

Във времепредела Акор-Неб, където Дала извършва проучванията си, съществува култура, за която прераждането е научно установена истина, а смъртта не се води за нищо повече от в известна степен разрушително събитие – по-скоро само една неприятност. Когато установява връзка с току-що починал, който все още не е избрал нова инкарнация, Дала предизвиква конфликт между волиционалистите (според които сам избираш тялото, в което да се завърнеш) и статистикалистите (според които се прераждаш в първия наличен човешки приемник). Дала не само подкопава вярата в статистикалистическото прераждане, но буквално отваря кутията на Пандора по отношение законите на наследствеността и вината за извършени в предишен живот престъпления.

Ако Х. Бийм Пайпър действително е вярвал във волиционалното прераждане, ще стигнем твърде далеч, за да обясним собственото му самоубийство. Макар и неприятност, смъртта окончателно заличава списъка на финансовите задължения, а в момента на смъртта си Пайпър има значителни проблеми в това отношение. И си мисля, че за себе си е бил прав.

Стародавната идея за паралелните светове се среща в митологията и народните приказки, а корените ѝ са заровени във вълшебни страни и „долни земи“. Едгар Райс Бъроуз, А. Мерит и Хенри Кътнър са измежду първите, използвали темата в научната фантастика. Основен прием при боравенето с темата за паралелните светове е създаването на поредица алтернативни светове като социални и исторически разновидности на един изходен свят – най-често настояща или бъдеща версия на нашата цивилизация. Причина за различията между тях са противоположни исторически развития, протекли в миналото; например Картаген спечелва Пуническите войни с Древен Рим или Германия побеждава Съюзниците през Втората световна война. Колкото по-отдалечени в миналото са тези исторически отклонения, толкова по-невероятен е алтернативният свят за пътниците от изходния свят.

Изходният свят на Пайпър, Базовият времепредел, е развита цивилизация в Марсианска колония на Тера отпреди 75–100 хиляди години.

Паравремите от Базовия времепредел използват Транспозиционното поле „Галдрон-Хестор“, за да пътуват от десет-до-стохилядни времепредел. Пайпър създава Паравремевата полиция най-вече за да пази тайната на Транспозиционното поле и да прилага законите на Комисията по паравремето и обществото на Базовия времепредел. Колкото до Базовия времепредел и предназначението на транспозиционното пътуване: „В продължение на повече от дванайсет хилядолетия хората от нейната раса... съществуваха като паразити из безбройните други светове на алтернативна правдоподобност в паралелното измерение на времето. Умните паразити никога не причиняват вреда на своите домакини и не разкриват съществуването си.“

Както много други писатели, Пайпър свободно използва в своите произведения автобиографични случки. В детективския роман „Убийство в оръжейната“ той ни насочва към улика за възникването на Транспозиционното поле „Галдрон-Хестор“ чрез отговора на един от героите си – писател на треторазрядна научна фантастика – на въпроса какво пише:

„Научна фантастика. Бъвам истории за долнопробните списания... «Космически маршрути», «Други светове» и «Удивителни истории», разни такива. Повечето са шаблонни боклуци, известни в занаята като космически опери. Най-добрите ми неща са за «Поразяващо». Между другото, не съдете за тези списания по имената им. Изглежда, е правило да се използват хиперболизирани имена за научнофантастичните списания; останка от някакво предишно и по-недодялано време. За «Поразяващо» върша сериозна работа и това ми доставя удоволствие. В момента работя върху нещо, свързано с теориите за времето на Дж. У. Дън...“

След като установил странно смесване на минали и бъдещи събития в сънищата си, Дж. У. Дън започнал систематично да ги изследва и забелязал равностойното присъствие на минали и бъдещи случки в тях. Този предпознавателен момент в сънищата го навел на мисълта за съществуването на „свръхвреме“ на следващо ниво, което измерва скоростта на протичане на времето. Това, разбира се, предполага съществуването на други свръхвремена, което го навело на идеята за серийното време, безкрайна последователност от различни „времена“. Впоследствие Дън измислил свръхразсъдък, за да обясни как бихме могли да оцеем сред едно безкрайно количество „времена“.

Пайпър заимства свръхразсъдък на Дън и го нарича свръхплътен его компонент. Транспозиционното поле „Галдрон-Хестор“ е съчетание между Галдрон (работил по създаването на трансмисия през изкривено

пространство), Хестор (работил върху възможността за линейно пътуване във времето, т.е. назад към миналото) и Рогом (изследвал предпознанието). Доктрината на Рогом – основаваща се изцяло на времевите теории на Дж. У. Дън – е формулирана така: „Ние съществуваме постоянно във всички моменти на своя жизнен обхват; нашият свръхплътен его компонент преминава от съществуващото в даден момент его към съществуващото в следващия момент его. В безсъзнание СЕК (свръхплътният его компонент) е «извън времето»; може да се отдели и да се свърже в друг момент със съществуващото в друга време-точка его. Ето как предпознаваме. Вземаме автохипно и възстановяваме извикани от бъдещето и заровени в подсъзнанието спомени.“

В „Полицейска операция“, първия „паравреме“ разказ, Пайпър постулира близка безкрайност на Първо ниво времепредел и с вариант на Въркън Вал във всяка от тях. Тя и свръхплътният его компонент се срещат и в по-късни разкази, вероятно заради парадокса, че ако съществува повече от един Базов времепредел, няма никаква транспозиционна тайна на времето. Пайпър едва ли – няма оставени доказателства за това – някога е допуснал, че този първи разказ ще се превърне в начало на популярна поредица и, както постъпва Азимов със своята „Фондация“, впоследствие му се налага да видоизмени или изостави някои елементи.

Като използва теориите за времето на Дън, Пайпър обяснява идеята за времепредела по следния начин: „Всички времепредели са изцяло в настоящето, в постоянното съществуване. Според теорията за СЕК (свръхплътен его компонент) той преминава от един момент върху един времепредел към следващ момент върху следващ времепредел, така че преминаването на СЕК от момент към момент представлява двуизмерен диагонал... Това, което правим при паравремево прехвърляне, е изграждане на хипертемпорално поле, включващо времепредела, който искаме да достигнем, и прехвърляне върху него. Същата точка в материята-пространство; същата точка в първичното време – плюс изминалото първично време при механичното и електронно изоставане при прехвърлянията – но друг предел на вторично време.“

Той обяснява функционирането на полевия генератор „Галдрон-Хестор“ така: „Полевиет генератор «Галдрон-Хестор» е като всяка друга машина; той функционира единствено в обхвата на първичното време, в което съществува. Може да прехвърли и да пренесе във всеки друг времепредел всичко, което е в обхвата на полето му, но не може да функционира извън собствения си темпорален обхват на съществуване, така както куршум от ето тази пушка не може да улови мишена една седмица

преди изстрела... Предполага се, че всичко в обхвата на полето е недосягаемо за всичко извън него. Предполага се е точно казано, тъй като се случва и друго. От време на време при прехвърлянето се промъкват доста отвратителни неща.“

Транспозиционното поле е непроницаемо, освен когато два паравремени конвейера в противоположни посоки проникнат взаимно един в друг. Когато това се случи, а то се случва много по-често, отколкото би се искало на Паравремевата полиция, поради големия брой конвейери между времепределите, полето отслабва и в него могат да проникнат материални обекти и форми на живот. „Лорд Калван от друкога“ разказва какво се случва с един полицай от нашия времепредел, който попада в паратемпорално поле и чрез него в примитивен времепредел.

Пътуването между времепределите се измерва в парагодини, които се състоят от десет хиляди времепредела. Прехвърлянето от един в друг отнема половин час – необходимото време за създаването и изкривяването на транспозиционно поле. Затова е невъзможно да направиш трансвременен скок, по-малък от десет години или сто хиляди времепредела. Това е причина за някои сериозни усложнения във „Времепрестъпление“, където паравремевите ченгета са по петите на голяма банда търговци на роби от времепредел на Първо ниво, които разполагат с бази в няколко нива и сектори.

Пайпър разделя паравремевите алтернативни светове на нива, сектори и зони. Има пет базисни нива, основащи се на различните резултати от опита на марсианците да колонизират Тера преди 75–100 хиляди години. Зоните в различни времеви нива с общ културен произход и характеристика се наричат сектори. Секторите са донякъде условно разделени на подсектори, които, от своя страна, се подразделят на зони със сходни условия, произтекли от неотдавнашни правдоподобности.

Изчерпали ресурсите на собствената си планета, марсианците се опитват да завладеят Тера. Петте базисни нива демонстрират успеха или провала на колонизацията. На Първо ниво колонизацията е абсолютен успех и започва да повтаря грешките, опустошили планетата Марс. Въркън Вал, специален помощник на Главния на Паравремевата полиция, прави следния преглед на историята на Първо ниво в „Полицейска операция“: „Паравремираме от десет хиляди години. Когато било открито трансвременното поле «Галдрон-Хестор», нашите предци почти били изчерпали ресурсите на тази планета. Населението достигнало половин

милиард и това е било единственото, което са могли да направят, за да оцелеят. След като сме започнали паравремени прехвърляния, населението достигнало десет милиарда и останало толкова през последните осем хиляди години. Точно колкото да можем да ползваме богатата на нашата и останалите планети в системата изцяло; да има достатъчно от всичко за всеки, без да водим битки за каквото и да било. Източваме ресурси от други светове в други времеопределени – малко оттук, малко оттам, без да ошетим никого. Оставили сме следи тук-там – Дакота Бедлендз и Гоби в Четвърто ниво, да речем...“

Цивилизацията в Първо ниво е всъщност паразитна култура, която черпи тайно от ресурсите и населението на други времеопределени. Нищо чудно, че Паравремевата тайна е пазена така усърдно от Паравремевата полиция, която има един-единствен непоклатим закон за рисковете, свързани с пътуването във времето: „Тайната на паравремето прехвърляне трябва да се пази непокътната и всякаква дейност, която я излага на опасност от разкриване, е забранена“.

Обществото в Първо ниво е разумно общество и съблюдава фундаменталните закони и предписания на науката. Според думите на Пайпър те „са забравили всички табути и термини на естествената религия и сексуалните задръжки“. Управлението следва модела на британската парламентарна система без монархическата институция. Имат Изпълнителен съвет, който прокарва закони и разполага с достатъчно власт, за да контролира дейността на Паравремевата полиция. Съществува и наследствена аристокрация, която притежава известен авторитет, макар Пайпър с нищо да не намеква дали тя изпълнява, или не управленчески функции.

Става ясно, че населението на Първо ниво споделя общи прекрасни спомени и Пайпър неведнъж загатва за превъзходството им над останалите извънвремени народи. Благодарение на усилията на Бюрото за психическа хигиена е налице висока степен на социална и душевна стабилност. Чрез тази развита цивилизация в ранните си разкази Пайпър осмива някои съвременни политически и социални условия. Но за човек, убеден, че *homo sapiens* е повече или по-малко неуправляем, неговата цивилизация от Първо ниво доста прилича на някаква идеална утопия, като всяко от създадените от него научнофантастични общества.

Така или иначе, към средата на 50-те години, когато Пайпър написва „Времепрестъпление“, цивилизацията от Първо ниво започва да демонстрира някои кусури. Утопиите са задължително скучновати – в едно съвършено общество не остава много място за конфликти – и не

вършат работа за една добра история. А Пайпър е преди всичко добър разказвач. Освен това – както личи от неговата кореспонденция и проза, – той има все по-цинично отношение към природата на животното-човек и бъдещето на демократичните институции.

Във „Времепрестъпление“ научаваме за стоманения юмрук, скрит в кадифената ръкавица на Психическото възстановяване, описано като „година на непрекъснато физическо и душевно страдание, по-жестоко от уредите за изтезания“, което променя самоличността на жертвата. Но въпреки усилията и хипнорегулирането на Бюрото за психическа хигиена, то е просмукано и компрометирано от престъпна конспиративна дейност. Огромна част от населението е обвързана с договори, превръщащи хората в слуги, които почти по нищо не се различават от роби. „Дотам, докдето са стигнали нещата, каква е разликата между това [което вършат търговците на роби] и начина, по който изтегляме тези хора от Примитивния комплексен сектор в Четвърто ниво в Обслужващия сектор в Пето ниво, за да ни слугуват?“ Обяснението в Първо ниво е: „Необходимо ни е определено количество човешки труд за работа, която изисква оригинално мислене и оригинални решения, превъзхождащи способностите на роботите, и с по-голямата част от която нашите граждани просто няма да се заемат“.

Има множество предубеждения към тези слуги от Четвърто ниво и ще минат доста поколения, преди те да получат статут на гражданство в Първо ниво. Пролите имат собствена субкултура и живеят в гета. Гвардейски части предотвратяват избухването на пролски бунтове. На финала на „Времепрестъпление“ обществото на Първо ниво, което вече далеч не е някаква идеална утопия, напомня изкривено огледално отражение на съвременното общество.

Цивилизацията във Второ ниво е почти толкова солидна, колкото тази в Първо ниво, макар и опетнена от протекли в мрачните ѝ периоди събития. Както в Първо ниво, в повечето от секторите ѝ е установена връзка с Венера и Марс. В някои от секторите, с изключение на паравремевата транспозиция, технологията е по-развита, отколкото в Първо ниво – в няколко времепредела се работи по създаването на трансмисия през изкривено пространство.

Правдоподобността на Трето ниво е резултат от неуспелия опит на няколко оцелели да колонизират Тера. Колонизаторите загубват всички следи на марсианската цивилизация и култура, дори спомена за света, от който са пристигнали, докато на Марс цивилизацията се разпада и изчезва. Тази цивилизация е по-млада и е поела в посоки, различаващи се

от тези на Първо и Второ ниво.

На Четвърто ниво попадаме в нашия времепредел: Евро-американския сектор. Тук първите колонизатори са претърпели някаква катастрофа и цялата цивилизация и технология са унищожени. Повечето обитатели на Четвърто ниво са убедени, че са туземна раса, преживяла дълъг исторически период на дивачество. Четвърто ниво е най-голямото и най-правдоподобното. В повечето сектори цивилизацията се е зародила в долините на Нил и Тигър и Ефрат или на Инд и Яндзъ. Цивилизацията на Четвърто ниво е в широкия диапазон от копията и мускетите до термомядреното оръжие.

Някои от споменатите от Пайпър сектори са: Александрийско-римски, Александрийско-пунически, Сино-индуски, Индо-уралоалтайски и Арийските сектори – Арийско-ориенталски, Протоарийски и Арийско-транстихоокеански. Пайпър споменава достатъчно на брой причудливи комбинации от култури, които да подразнят любопитството на всеки любител на историята и да го накарат да очаква следващите разкази. С неговите десет-до-сто-хиляди възможни времепредела Пайпър би могъл да обоснове всевъзможни исторически правдоподобности, както в Арийско-транстихоокеанския сектор, към който насочва арийската миграция в противоположна посока, като снабдява арийците с кораби и ги изпраща към бреговете на Северна Америка, където изколват американските индианци и поставят началото на цивилизация, която няма да се промени в продължение на хиляди години. Като се има предвид размахът на неговата „Теро-човешка бъдеща история“ и личният му интерес към историята, е учудващо, че Пайпър няма още разкази за секторите в Четвърто ниво.

Наред с много други писатели от края на 40-те и началото на 50-те години като Лий Брекит и Рей Бредбери, Пайпър е заинтригуван от „Червения“ свят и неговите изчезнали цивилизации. Освен в разказите за паравремето, за древните марсианци се споменава и в някои от небивалиците му в „Теро-човешка бъдеща история“, включително и „Всеезиков“, където една археологическа експедиция на Марс се опитва да разчете древни марсиански надписи. Някои изследователи на Пайпър, например Джон Ф. Костело в своята „Х. Бийм Пайпър: Безкрайност от светове“, използват марсианците, за да свържат поредицата „Паравреме“ и „Теро-човешка бъдеща история“. Като допълнително доказателство изтъкват обстоятелството, че в двете поредици се споменават едни и същи

напреднали технологии – антигравитация и огъване на пространството.

Моето лично мнение е, че двете поредици са обособени. Ако Пайпър е възнамерявал да ги обедини, би го направил по много по-категоричен начин – като подчертае общия им произход или като включи паралелите в своята „бъдеща история“. Ако Пайпър действително споменава времепредел, в който работят върху огъването на пространството, това е по-скоро свят на Второ ниво, отколкото Евро-американски времепредел на Четвърто ниво – какъвто е светът от „Теро-човешка бъдеща история“, който определено не се разграничава от нашия времепредел докъм 70-те години на XX век. Това, разбира се, е по-скоро проблем на съобразяване на времето в поредиците, отколкото опит на Пайпър да създаде „алтернативен“ времепредел. Нещо повече, когато „Когато през времето на...“ (разказ от „Теро-човешка бъдеща история“, препечатан във „Федерация“ от Х. Бийм Пайпър, Ейс Букс) е разширен и преработен в „Лорд Калван от друкога“, всички препратки към „Федерация“ и „Теро-човешка бъдеща история“ са изоставени и той изцяло е разположен в „паравремето“.

При подробно изследване на цялостното творчество на Пайпър не издържа критика и аргументът, че употребата на общи теми в двете поредици е доказателство за взаимовръзката им. Доста от по-ранните разкази като „Битие“, „Полет от утре“, „Наемник“, „Ловен патрул“ и „Денят на малоумните“ очевидно не принадлежат към нито една от двете поредици, макар в тях да се срещат общи идеи и теми.

Какво всъщност казва самият Х. Бийм Пайпър по този въпрос? В писмо до Чарли и Мърсия Браун от 14 юни 1964 г. Пайпър заявява:

„Паравреме“ разкази до този момент са:

„Полицейска операция“

„Последният враг“

„Смут в храма“

„Времепрестъпление“.

Камбъл закупи наскоро още един „паравреме“ разказ, „Барутният бог“, а след това завърших още един, за който засега никой не знае („Стифон“), а в момента работя върху трети. (Това са трите разказа, от които се състои повестта „Лорд Калван от друкога“.)

От писмото става ясно, че Пайпър ясно разграничава разказите „паравреме“ от онези в „Теро-човешка бъдеща история“. Освен ако не изникне някакво ново доказателство, предполагам, че това ще сложи точка на неестественото свързване на двете поредици.

КРАЙ

© 1981 Джон Ф. Кар
© 2003 Камен Костов, превод от английски

John F. Carr
Introduction (Paratime), 1981

Сканиране и разпознаване: vens, 2009
Редакция: Mandor, 2009 (#)

Издание:

Х. Бийм Пайпър. Паравреме
ИК „Бард“, 2003

Редактор: Иван Тотоманов

Художествено оформление на корица: „Megachrom“, Петър Христов
ISBN: 954-585-462-6

H. Beam Piper. The Complete Paratime. Ace Books, New York, 1981

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/11781>]